

Google, Word ja Trados – pyhä kolminaisuus? Kääntäjien tietoteknisiä taitoja kartoittamassa

Mikhail Mikhailov
Tampereen yliopisto

Outi Suppanen
Tampereen yliopisto

Abstract

The article reports on an on-line survey on the technological competences of Finnish translators carried out in the period of December 2012 – May 2013. The total number of responses was 238. The respondents have graduated from different universities, work with different language pairs, and specialize in different fields. One third of the respondents are male, more than half represent the younger generation (15% are aged 25 or younger, 39% are aged between 26 and 35).

The respondents' self-evaluations of their computer skills show a satisfactory level of competence. Most of the respondents are good at text processing and Internet surfing, and have some skills in computer maintenance. They are not very familiar with CAT tools, although some of them are active users of such software. Most of them have little or no experience with image processing, hypertext markup, and spreadsheet software.

All respondents are critical about the training in translation technologies they received at their universities. They also believe that computer-related skills are of great importance in translation practice nowadays.

Keywords: computer-related skills, on-line survey, translator training

Avainsanat: kääntäjien tietotekniset taidot, sähköinen kysely, kääntäjien koulutus

1 Taustaa

Mitä pienempi kieli, sitä vähemmän kielellisiä resursseja on käytettävissä. Runsaan viiden miljoonan puhujan suomi lukeutuu pieniin kieliin, jolloin esimerkiksi sanakirjojen julkaiseminen ei välttämättä ole kannattava investointi. Myös tekstikorpuksia ja termipankkeja on suhteellisen vähän, ja konekääntämisen ohjelmat tuottavat erittäin huonolaatuisia käännöksiä. (Ks. esim. Koskenniemi, Lindén, Carlson, Vainio, Arppe, Lennes, Westerlund, Hyvärinen, Bartis, Nuolijärvi & Piehl 2012.)

Koska suomi on yksi pienistä kielistä, on kieliresurssien puute suomalaisten kääntäjien haasteita. Esimerkiksi suomen kielen sanakirjoja on selvästi vähemmän kuin englannin, saksan tai ranskan kielen sanakirjoja. Tämä ei kuitenkaan tarkoittane sitä, että suomen kielen kääntäjät jäisivät kieliteknologian ulkopuolelle, vaikka vielä 2000-luvun alussa

suomalaiset kääntäjät eivät olleetkaan innokkaita tietotekniikan käyttäjiä (vrt. Jääskeläinen & Mauranen 2005). Hiljattain tehdystä kahdesta verkkokyselystä näkyy, että käännöstyökalujen käyttö on yleistynyt Suomessa. Hautamäen vuonna 2010 tekemä kysely kertoo, että 74 % hänen kyselynsä vastanneista kääntää yli 80 % toimeksiannoistaan käännösmuistiohjelmien avulla (Hautamäki 2012). Pivardin vuonna 2011 tekemän kyselyn vastaajista noin 80 % käyttää nykyään työssään käännöstyökaluja. Pivard (2011) toteaa, että tilanne on muuttunut lyhyessä ajassa, 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolelta, jo paljon. Näin ollen Suomen nykytilanne käännösteknologian käytössä ei eroa kovin paljon LeBlancin (2013) kuvaamasta Kanadan käännöspalveluissa vallitsevasta tilanteesta.

Tietotekniikka antaa nykyään mahdollisuuksia käännösten laadun parantamiseen kaikissa kielipareissa, koska tietokantojen, käännösmuistien ja tekstikorpusten teko ja ylläpito on perinteisten paperisanakirjojen tuottamista halvempaa ja nopeampaa. Uudet teknologiat ovat kääntäjälle avuksi, mutta ne vaativat kuitenkin hyviä tietoteknisiä taitoja, kekseliäisyyttä ja kriittisyyttä. Pienten kielten haasteena on siis saatavilla olevien tietolähteiden innovatiivinen käyttö. Kuten Bernardini (2004) havainnoi artikkelissaan, ”neuvokkuus” (resourcefulness) onkin yksi kääntäjän tärkeimpiä ominaisuuksia, myös tietotekniikan suhteen.

The role of technology in this scenario is crucial, yet not as straightforward as is often believed. Practice in the use of the latest electronic tool or translation aid should not be considered only or mainly in competence-oriented terms (i.e. how to learn to use that specific tool or aid), but as a means toward the educational goals just mentioned (i.e. developing strategies that can be adapted in learning to use any other tool in the future). [...] It is unlikely that any translating tool will take longer than a month to master if one is motivated and “resourceful” enough. Knowing when to use it, how, for what purpose and to what effects, and what to use if technology cannot help, on the other hand, is hard, and clearly cannot be learnt in a month. (Bernardini 2004: 21.)

Pym (2011) ja Garcia (2009 ja 2010) taas epäilevät artikkeleissaan, että tietoteknisten taitojen ja asiantuntemuksen kasvanut tärkeys jopa ylittäisi kieli- ja käännöstaitoja koskevat vaatimukset.

Technology might thus be driving us to a world of amateurish fun. This would be a world where translation is no longer a special task left for special people – translation becomes one of the basic things you do with language: you speak, you listen, you write, you read, and you translate. (Pym 2011: 6.)

LeBlanc (2013: 9) toteaa, että käännösmuistiohjelmien liiakäyttö uhkaa tuhota kääntäjän kekseliäisyyden ja oma-aloitteisuuden ja jopa käännöstoiminnan mielekkyyden.

Nämä teknologiset haasteet eivät juuri kosketa vähemmän puhuttuja kieliä, ainakaan toistaiseksi. Lähdekieltä osaamaton henkilö tuskin pystyy tuottamaan riittävän hyviä käännöksiä esimerkiksi kieliparissa suomi–saksa, ja kriittisyyttä tarvitaan edelleen myös teknisten ohjeiden kääntämisessä.

Kääntäjien tietoteknisiä taitoja on pohdittu useissa eri yhteyksissä, mutta pohdinta on keskittynyt käännöstyökalujen, erityisesti käännösmuistiohjelmien (Pivard 2011, Hautamäki 2012 ja LeBlanc 2013), tai tietolähteiden käyttöön (Massey & Ehrenberger-

Dow 2011). Sen sijaan kääntäjien tietoteknisiä perustaitoja kuten tietokoneen ylläpitoa, tekstinkäsittelyä tai tiedonhakua ei tarkastella, vaikka juuri niihin käännöstyökalujen käyttötaidot pohjautuvat. Myös Optimale-projektissa¹ tehty kysely korostaa tietoteknisten taitojen tärkeyttä, muun muassa tiedostojen konvertointia eri formaatteihin, merkintäkielten (HTML, XML) osaamista ja lokalisointia (Optimale 2012: 8–10). Mielestämme kääntäjien tietoteknisiä taitoja tulee kartoittaa laajemmin. Esimerkiksi Gouadec (2007: 109) esittää itsestään selvänä asiana, että kaikki kääntäjät ovat kiinnostuneita (tieto)tekniikasta ja ovat ”at the cutting edge of IT”. Toisaalta hän tunnistaa myös tietokoneavusteisen kääntäjän (CAT: Computer Assisted Translator) rinnalla yhä olemassa olevan lyijykynä- ja pyyhekumiavusteisen kääntäjän (PRAT: Pencil And Rubber Assisted Translator) sekä tietokoneavusteisten kääntäjien alalajien moninaisuuden esimerkiksi ohjelmistojen käyttömäärissä ja laadussa (Gouadec 2007: 131).

Tämän artikkelin tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Hallitsevatko kääntäjät omasta mielestään tietoteknisiä apuvälineitä?
- Onko kääntäjien koulutus tietotekniikan osalta ajan tasalla?
- Ovatko tietotekniset taidot haaste työelämässä?

Näitä seikkoja voidaan selvittää eri tavoin: esimerkiksi haastatteleamalla kääntäjiä, keräämällä tietoja työnantajilta tai seuraamalla työnteon prosessia. Olennaisinta tietoa antava ja teknisesti suhteellisen helposti toteutettava tutkimusmuoto on verkkokysely, mikä olikin valittu tutkimusaineiston keräämistavaksi.

2 Kyselyn toteuttaminen ja osallistujat

Kysely toteutettiin sähköisenä. Vastausten kerääminen aloitettiin joulukuussa 2012 ja päätettiin toukokuun ensimmäisenä päivänä 2013. Vastaukset kerättiin verkkolomakkeella (E-lomake 3 -sovellus, <http://www.e-lomake.fi/>). Ennen varsinaisen kyselyn aloittamista kyselylomaketta testattiin Tampereen yliopiston Monikielisen viestinnän ja käänntieteen maisteriopintojen opiskelijoilla.

Kyselylomake koostui neljästä osiosta: 1) vastaajan tiedot, 2) vastaajan oman tietoteknisen tason arviointi, 3) vastaajan saaman tietoteknisen taidon opetuksen arviointi ja 4) tietoteknisten taitojen tärkeyden arviointi työelämän kannalta. Lomake on tämän artikkelin liitteenä.

Kyselyssä kartoitettuihin tietoteknisiin taitoihin kuuluvat tietokoneen ylläpito (uuden tietokoneen asennus, ohjelmien asennus ja säätö, virustorjunta, ohjelmien päivitys yms.), tekstinkäsittelyohjelmien hallinta (esim. MS Word), tekstin muotoilu ja taitto, esitysgraafikkaohjelmien (esim. MS PowerPoint) käyttö, taulukkolaskenta (esim. MS Excel), kuvatiedostojen käsittely (Adobe Photoshop, GIMP), kuvauskielten taito (esim. HTML), tiedonhaku internetissä, termipankkien ja verkkosanastojen käyttö, tietokoneavusteisen kääntämisen (CAT) työkalut (esim. Trados). On muistettava, että

¹Optimale (Optimising Professional Translator Training in Multilingual Europe) on Erasmus-voimavarojen vuosina 2010–2013 rahoittama Euroopan maiden korkeakoulujen kääntäjänkoulutusohjelmien verkosto (<http://www.translator-training.eu>).

vain harva kääntäjä hallitsee kaikki mainitut toiminnot. Jotkut taidot ovat erittäin tärkeitä, toiset ovat hyödyksi, mutta eivät ehdottoman välttämättömiä, ja toisia tarvitaan vain satunnaisesti.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan taitonsa mainituilla osa-alueilla, kertomaan näiden taitojen opetuksesta ja tekemään arvio mainittujen taitojen merkityksestä työelämässä. Kyselyssä käytettiin Likertin viisiportaista asteikkoa, joka oli muunneltu vastaajille sanallisiksi arvoiksi (esim. taitotason arvioinnissa 5 = erinomainen, 4 = hyvä, 3 = kohtalainen, 2 = huono, 1 = en osaa ja 0 = en osaa sanoa/ei kuulu asiaan). Numeeristen arvojen avulla pystyimme laskemaan keskiarvoja ja vertaamaan eri ryhmien vastauksia.

Kyselykutsu lähetettiin sähköpostitse seuraaville tahoille:

- Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton (SKTL:n) kirjallisuuden kääntäjien, asiatekstikääntäjien ja av-kääntäjien jaostojen sähköpostilistoille
- Käännösalan ammattilaisten (KAJ:n) kuukausittaiseen jäsenkirjeeseen ja Kajawa-lehteen
- Helsingin, Turun, Tampereen, Oulun, Jyväskylän, Itä-Suomen ja Vaasan yliopistojen kielten ja kääntämisen ainejärjestöjen postituslistoille (vastaamaan pyydettiin vain alan työkokemusta omaavia kääntäjäopiskelijoita)
- käännöstoimistoihin (sähköpostiosoitteet kerättiin Fonectan hakukoneella; <http://www.fonecta.fi/>).

Arvion mukaan kysely kattoi noin 3 000–5 000 kääntäjää eri puolilta maata. Tarkkaa vastaanottajamäärää ei voida laskea, koska postituslistojen tilaajamäärät eivät ole tiedossa. Lisäksi monet tilaajat ovat mukana useammalla listalla, ja jotkut saattavat poistaa viestin lukematta sitä. Myöskään käännöstyötä tekevien opiskelijoiden määrät eivät ole tiedossa.

3 Tulokset

3.1 Vastaajat

Kaiken kaikkiaan vastauksia tuli 238. Vastaajista suurin osa on englannin kielen naispuolisia kääntäjiä, joilla on Helsingin yliopistosta saatu maisterin tutkinto, mikä ei ole alan rakenteen huomioon ottaen yllättävää. Joukossa on kuitenkin riittävän paljon (54 eli noin kolmasosa) miespuolisia kääntäjiä, ja myös eri työkielet ja yliopistot ovat edustettuina. Työkielistä voidaan mainita muun muassa saksa, ruotsi, venäjä, ranska, espanja ja italia ja yliopistoista Turun, Tampereen ja Itä-Suomen yliopistot.

Mielenkiintoista on se, että vain puolella vastaajista (121) on kääntäjän tutkinto. Tämä ei ole kuitenkaan yllättävää, koska melko moni filologi työllistyy kääntäjäksi.

Vastauksia tuli myös nuoremmilta kääntäjiltä: 94 (39 %) vastaajaa on 26–35-vuotiaita ja 35 (15 %) on alle 25-vuotiaita. Tämä on tärkeää, koska tietoteknisten taitojen merkitys

on kasvanut erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana ja vanhemmat kääntäjät eivät mahdollisesti ole ehtineet ottaa uusia työtapoja käyttöön tai ainakaan saaneet niiden opetusta opiskeluaikanaan. Vastaajista 88 (37 %) on 36–55-vuotiaita ja 21 vastaajaa (9 %) yli 56-vuotiaita.

3.2 Tietoteknisten taitojen itsearviointi

Voidaan ajatella, että kaikki tietotekniset taidot ovat kääntäjälle hyödyksi, koska käännettävä aineisto saattaa olla missä tahansa muodossa: doc(x), xls(x), ppt(x), htm(l), xml yms. Myös Gouadecin (2007: 113) mukaan tehokas kääntäminen edellyttää kaikkien kääntämiseen liittyvien viestintäteknikoiden, työkalujen ja välineiden hallintaa. Esimerkiksi verkkosivustojen lokalisointi vaatii varsin korkeatasoista teknistä osaamista. Joskus kääntäjä joutuu vaihtamaan tekstejä kuvatiedostossa tai lisäämään ilmoituksia eri kielellä skriptiin php- tai perl-kielellä. Freelancerit myös huolehtivat omista työtietokoneistaan ja asentavat itse kaikki tarvitsemansa ohjelmat.

Kyselyyn vastanneet eivät ole kuitenkaan kaikkien osa-alueiden asiantuntijoita. He antavat itselleen korkeita arvosanoja vain tekstinkäsittelyohjelmien hallinnasta (ka. 4,42) ja tiedonhausta (ka. 4,71). He pystyvät huolehtimaan omista tietokoneistaan (ka. 3,82) ja muotoilemaan tekemiään käännöksiä (ka. 3,49). He osaavat käyttää käännoösmuistiohjelmia kohtalaisesti (ka. 3,11), mutta käännoösmuistiohjelmien käyttö ei näytä olevan kyselymme vastaajien vahvin puoli. Muut suoraan käännoöstyöhön liittymättömät taidot ovat melko heikkoja tai jopa huonoja. Näin ollen tämän kyselyn tulokset eroavat jonkin verran Hautamäen (2011) ja Pivardin (2012) kyselyjen tuloksista.

On yllättävää, että kääntäjänkoulutusta saaneiden vastaajien tietotekninen osaaminen ei eroa merkittävästi niistä, joilla ei ole kääntäjänkoulutusta. Vain käännoösmuistiohjelmien hallinta on edellisillä selkeästi parempi, mutta jää silti melko alhaiselle tasolle (ks. taulukko 1).

Taulukko 1. Kääntäjänkoulutusta saaneiden vastaajien tietotekniset taidot²

Kääntäjän tutkinto	Ylläpito	Teksti	Kuva	TM	Tiedonhaku
ei	3,79	4,33	2,89	2,87	4,68
kyllä ^a	3,85	4,51	2,89	3,35	4,75

Vastaajien saama koulutus ei näytä juurikaan vaikuttaneen heidän tietoteknisiin taitoihinsa. Vastaajien taitotaso on melko samanlainen yliopistosta riippumatta. Vaihtelua on vain tietyillä osa-alueilla, mikä todennäköisesti johtuu siitä, että joissakin yliopistoissa järjestetään satunnaisesti näiden osa-alueiden lisäkursseja. Havaitut erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

²Taulukoissa käytetään seuraavia lyhenteitä: tekstinkäsittely = teksti, kuvankäsittely = kuva, käännoösmuisti = TM; HY = Helsingin yliopisto, TaY = Tampereen yliopisto, TY = Turun yliopisto.

Taulukko 2. Eri yliopistoista valmistuneiden tietotekniset taidot (alle 36-vuotiaat vastaajat)

Yliopisto	Ylläpito	Teksti	Kuva	TM	Tiedonhaku
HY	4,32	4,47	3,06	2,53	4,68
TaY	4,04	4,44	3,2	3,4	4,76
TY	3,81	4,42	2,81	3,67	4,81

Myöskään kääntäjän työkieli ei näytä vaikuttavan hänen tietoteknisiin taitoihinsa (ks. taulukko 3). Ainoana yllätyksenä on venäjän kääntäjien erittäin alhainen käännösmuistiohjelmien taitotaso (ka. 1,84).

Taulukko 3. Tietotekniset taidot työkielen mukaan

Kieli	Ylläpito	Teksti	Kuva	TM	Tiedonhaku
englanti	4,06	4,39	2,99	3,37	4,75
ruotsi	3,57	4,43	2,4	3,77	5
saksa	3,81	4,38	2,81	3,46	4,77
venäjä	3,49	4,56	2,98	1,84	4,4

Jos verrataan taulukoita 1–3, voidaan huomata, että ne osa-alueet, joiden kohdalla vastaajat ilmoittavat hyvistä taidoista, ovat homogeenisempia kuin ne, joissa taitotaso on heikko. Tekstinkäsittelyssä ja tiedonhaussa kaikilla ryhmillä on melko samanlaiset luvut, kun taas käännösmuistiohjelmissä ja kuvankäsittelyssä hajonta on suurempi. Tämän ilmiön syy paljastuu yksittäisiä vastaajia tarkasteltaessa.

Taulukossa 4 on venäjän kielen kääntäjien oman taitotason arviot viidellä osa-alueella. Tästä voidaan huomata, että tekstinkäsittelytaidon arvioinnissa vastaajat käyttävät 3–5-skaalaa ja siinäkin "kolmonen" esiintyy vain kerran. Yli puolet venäjän kielen kääntäjistä (25/43) arvioi oman tekstinkäsittelytaitonsa erinomaiseksi. Käännösmuistiohjelmien hallinnan arvioinnissa käytössä ovat kaikki arvosanat, ja hiukan alle puolet (20/43) ei käytä kyseisiä ohjelmia ollenkaan. Vain kolmasosa venäjän kielen kääntäjistä uskoo hallitsevansa käännösmuistiohjelmat riittävän hyvin.

Taulukko 4. Venäjän kääntäjien arviointi omista tietoteknisistä taidoistaan: vastausten jakauma

Arvosana	Vastausten määrät				
	Ylläpito	Teksti	Kuva	TM	Tiedonhaku
0	0	0	0	20	0
1	4	0	4	5	0
2	4	0	11	7	1
3	13	1	11	5	3
4	11	17	16	5	17
5	11	25	1	1	22

Populaation hajonnan mittaamiseksi käytettiin varianssia. Hajonta on helppo laskea taulukkolaskentaohjelmien avulla, joissa on käytettävissä valmis funktio.

Taulukko 5. Tietoteknisten taitojen itsearvioinnin varianssi (kaikki vastaajat)

Ylläpito	Teksti	Kuva	TM	Tiedonhaku
1,16	0,35	1,12	3,26	0,27

Taulukosta 5 käy ilmi, että tiedonhaun ja tekstinkäsittelyn arvosanojen hajonta on varsin pieni, kun taas käännösmuistiohjelmien hallinnassa voidaan havaita melko suuria eroja. Lyhyesti sanottuna, perustaidot ovat kunnossa, kun taas erikoisosaaminen on hyvin vaihtelevaa. Erikoistyövälineiden osaamistaso riippuu todennäköisesti enemmän kääntäjän erikoistumisalan vaatimuksista ja työsuhteen luonteesta kuin iästä tai koulutuksesta. Esimerkiksi niillä kyselymme vastaajilla, joiden yksi erikoisaloista on lokalisointi (27 vastausta), tietotekninen taso on muita kääntäjiä parempi. HTML-kielen osaamisen taso on 3,07 (kaikkien vastausten keskiarvo on 2,09). Käännösmuistiohjelmien hallinnan keskiarvo on tässä joukossa 3,89 (kaikkien vastausten keskiarvo on 3,11). Vain kolme vastaajaa ilmoittaa huonosta HTML:n osaamisesta, ja vain kaksi lokalisointiin erikoistuvaa kääntäjää ei käytä käännösmuistiohjelmiä lainkaan. Yhdeksän lokalisointiin erikoistuvista kääntäjistä, eli kolmasosa, ilmoittaa erinomaisesta käännösmuistiohjelmien käyttötaidosta.

3.3 Opetuksen tuomat hyödyt

Kyselyn kolmannessa osassa vastaajat arvioivat tietoteknisten taitojen opettamista koulutuksessaan. Moni vastaaja opiskeli ennen tietokoneaikaa.

- (1) Ei silloin ollut tietokoneita kun minä opiskelin, venäjää kirjoitettiin itäsuomalaisella kannettavalla kirjoituskoneella. (venäjän kääntäjä 36–55, tekniikka erikoisalana)

Niilläkään, jotka opiskelivat 1990-luvulla, ei ollut paljon tietoteknisten taitojen opetusta.

- (2) Opiskeluaikani laitoksen ATK-opetus oli minimaalista ja opintojeni alkupuolella Windows esiteltiin mullistavana uutuuksena MS-DOS-pohjaiseen käyttöliittymään verrattuna. Ajat ovat siitä muuttuneet täysin. (englannin kääntäjä 36–55, laki, kauppa ja asiakirjakääntäminen erikoisaloina)
- (3) Olen opiskellut vuosina 1987-1993, joten maailmakin oli silloin aika erilainen. Tekstinkäsittelykin teki vasta tuloaan ja WordPerfect oli tosi hieno juttu. Siihen aikaan useimmat paukuttivat harjoituskäännöksiä vielä ihan kirjoituskoneella. (ruotsin kääntäjä, 36–55, laki ja hallinto erikoisaloina).

Silti myös viime vuosikymmenen aikana valmistuneet ovat melko kriittisiä saamaansa tietoteknistä koulutusta kohtaan (ks. taulukko 6).

Taulukko 6. Arviointi tietoteknisten taitojen opetuksesta (alle 36-vuotiaat vastaajat)

Ylläpito	Teksti	Kuva	TM	Tiedonhaku
1.88	2.6	1.28	2.19	2.98

- (4) Tekstinkäsittelyä, kuvankäsittelyä, taulukkolaskentaa, tekstin muotoilua ja taittoa sekä paljon muitakin perustaitoja olisin toivonut koulutukseltani enemmän. Muutenkin työelämässä oikeasti tarvittavia taitoja (joihin esimerkiksi taulukkolaskenta olennaisesti mielestäni kuuluu) kuului koulutukseen kovin vähän. Olin pettynyt koulutukseeni tältä osin. (englannin kääntäjä, 26–35, tekniikka ja koulutus erikoisaloina)
- (5) Opiskellessa kääntämisen käytäntö hautautui aina jonkin tieteellisen, täydellisen turhan teorian alle. (venäjän kääntäjä, 26–35, laki, kaunokirjallisuus ja lääketiede erikoisaloina)
- (6) Opinnot keskittyivät kieleen, teknistä puolta olisi voinut olla enemmänkin. Sivuaineeni (käännöstiede, ruotsi) puitteissa kävin jonkun Trados-peruskurssin, mutta siinäkään ei päässyt itse käyttämään Tradosia, vaan aihetta käsiteltiin teorian tasolla. Tarvittavat taidot olen hankkinut käytännön työssä sitä mukaan kun niitä on tarvittu. (englannin kääntäjä, 26–35, ei varsinaista erikoisalaa)

Suuri osa vastaajista on todennäköisesti täydentänyt tietoteknisiä taitojaan valmistumisensa jälkeen. Jotkut ovat jopa saaneet tarvittavia taitoja ennen opintojensa aloittamista.

- (7) Taitoni olen oppinut jo aiemmin työelämässä ja aiemmin käymilläni kursseilla. Taitto-ohjelmia olisin kaivannut opetukseen, enkä edelleenkään tiedä, miten internet-sivuja kirjoitetaan. Pakolliseen opetusohjelmaan kuulunut käännösteknologian opetus oli pettymys, melkein pelkkää teoriaa ja epäolennaisuuksia. (englannin ja venäjän kääntäjä, 36–55, myös rakennusteknikon koulutus ja aiempia käännöstieteen opintoja, tekniikka ja av-kääntäminen erikoisaloina)

Yksikään vastaajista ei pidä tietoteknisten taitojen opettamista tarpeettomana. Todennäköisesti vastaajista suurin osa uskoo, etteivät lukiossa tai itsenäisesti hankitut tietotekniset taidot ole riittäviä kääntäjänä toimimiseen.

3.4 Tietoteknisten taitojen tärkeys

Kyselyn viimeisessä osassa vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka tärkeitä erilaiset tietotekniset taidot ovat kääntäjän työssä. Pisteytyksen yhteenveto esitetään taulukossa 7.

Taulukko 7. Arviointi tietoteknisten taitojen tarpeesta työelämässä

Ylläpito	Teksti	Taitto	taulukot	Esitysgrafiikka	Kuva	HTML	TM	MT	Tiedonhaku
3,89	4,64	3,61	2,4	2,46	1,79	1,79	4,05	2,05	4,93

Tärkeimpinä pidettiin tiedonhaku- ja tekstinkäsittelytaitoja. Taulukkolaskennan, esitysgrafiikan, kuvankäsittelyn ja HTML:n ei uskota kuuluvan kääntäjän olennaisiin taitoihin (vrt. Gouadec 2007: 27).

- (8) Kääntäjän ei pitäisi tarvita osallistua käännöksen ulkoiseen muokkaamiseen, sen voisi hoitaa joku muu. (englannin kääntäjä, 36–55, tekniikka ja lääketiede erikoisaloina)

Mielenkiintoista on myös se, että vaikka käännösmuistiohjelmat saavat korkeat pisteet (ka. 4,05), vastaajat eivät silti arvosta niitä yhtä paljon kuin esimerkiksi tiedonhakua. Konekääntämisen pisteytys jää todella alhaiseksi (ka. 2,05).

Toisaalta monet vastaajat toteavat, että kaikki riippuu siitä, "tekeekö töitä omalla koneellaan vai yrityksessä".

- (9) Taitojen tarpeellisuus riippuu täysin siitä, millaisessa organisaatiossa työskentelee. Tällainen pikkuvirkamies ei edes saa mennä sinne ylläpitopuolelle ronkkimaan, sen sijaan freelancerin tai yrittäjän on varmaan pakkokin. Yhä enemmän odotetaan että kääntäjä tuottaa suoraan "julkaisuvalmista", tosin minun organisaatiossani kääntäjän ei tarvitse itse taittaa julkaisuja eikä tehdä esim. nettisivuja valmiiksi asti (taittajan ja verkkotoimituksen kanssa tehdään kyllä tiivistä yhteistyötä). Myöskään kuvankäsittelyyn tms. ei ole ainakaan vielä tarvinnut puuttua. (saksan kääntäjä, 36–55, tekniikka erikoisalana)

Jotkut vastaajista painottavat teknisen osaamisen tärkeyden kasvua.

- (10) Kääntäminen tuntuu teknistyvän kaiken aikaa. Vaikuttaa siltä, että tekniikka on kohta tärkeämpää kuin itse kääntäminen! Kehottaisinkin opiskelijoita paneutumaan kaikkiin mahdollisiin teknisiin vempaimiin mitä vaan ikinä saavat käsiinsä. Tekninen osaaminen "myy" paljon paremmin kuin laaja humanistinen sivistys! (venäjän kääntäjä, 36–55, tekniikka erikoisalana)

4 Pohdintaa

Tämä artikkeli on yleisluonteinen katsaus kyselyn tuloksiin. Yksityiskohtainen analyysi esitellään Outi Suppasen pro gradu -tutkielmassa, joka tehdään Tampereen yliopistoon ja joka valmistuu alkuvuodesta 2014.

Kysely osoittaa, että kääntäjien tietoteknisissä taidoissa on parantamisen varaa, vaikka perustaidot ovat todennäköisesti hallussa. Vastaajien mukaan koulutuksen aikana tarjottu tietoteknisten taitojen opetus ei ole ollut riittävää.

- (11) Kääntäjän koulutuksen pitäisi sisältää huomattavasti nykyistä enemmän tietotekniikan opetusta, esim. Wordin ja vastaavien tekstinkäsittelyohjelmien monipuolista käyttöä. Lisäksi Trados ja muut varsinaiset käännösohjelmat tulisi ottaa paremmin mukaan koulutukseen. (englannin kääntäjä, 26–35, lokalisointi erikoisalana)

Työelämässä olevat kääntäjät näyttävät pitkälti saaneen tietotekniset taitonsa joko itseopiskeluna tai hankkimalla täydennyskoulutusta. Vastaajat eivät katso tämän tilanteen olevan oikea, mikä näkyy kommentoissa.

Kyselyn tuloksissa on esillä kääntäjänkoulutuksessa 1990–2000-luvulla vallinnut tilanne. Viimeisen viiden vuoden aikana suomalaisissa kääntäjänkoulutusohjelmissa on tapahtunut muutoksia. Nykyään kiinnitetään enemmän huomiota tietoteknisiin taitoihin kuin aikaisemmin. Tämä alkaa näkyä kuitenkin vasta seuraavan muutaman vuoden kuluttua, kun riittävä määrä uusia kääntäjämaistereita tulee työelämään.

Pienen kielen erityistilanne näkyy kyselyn vastauksissa tiedonhaun korkeissa pisteissä ja konekääntämisen alhaisissa pisteissä. Kaikki vastaajat ovat yhtä mieltä siitä, että tietotekniset taidot ovat erittäin tärkeitä kääntäjän työssä. Samankaltaisen kyselyn

toteuttaminen ns. ison kielen kääntäjien piirissä antaisi mahdollisuuden vertailla tietoteknisten taitojen merkitystä eri maissa, eri kielipareissa ja eri erikoistumisaloilla.

Kirjallisuuslähteet

Bernardini, Silvia 2004. The theory behind the practice: Translator training or translator education? Teoksessa: Kirsten Malmkjær (toim.) *Translation in Undergraduate Degree Programmes*. Philadelphia: Benjamins, 17–29.

Garcia, Ignacio 2009. Beyond Translation Memory: Computers and the Professional Translator. *JoSTrans - The Journal of Specialised Translation* 12. Garcia, Ignacio 2010. Is machine translation ready yet? *Target* 22:1, 7–21.

Gouadec, Daniel 2007. *Translation as a profession*. Philadelphia: Benjamins.

Hautamäki, Marika 2012. Käännösmuistiohjelmien käyttäjätyytyväisyys syksyllä 2010. *Kääntäjä* 3/2012, 24–25.

Jääskeläinen, Riitta & Anna Mauranen 2005. Translators at work: a case study of electronic tools used by translators in industry. Teoksessa: Geoff Barnbrook, Pernilla Danielsson & Michaela Mahlberg (toim.) *Meaningful Texts. The Extraction of Semantic Information from Monolingual and Multilingual Corpora*. London – New York: Continuum, 48–53.

Koskeniemi, Kimmo, Krister Lindén, Lauri Carlson, Martti Vainio, Antti Arppe, Mieta Lennes, Hanna Westerlund, Mirka Hyvärinen, Imre Bartis, Pirkko Nuolijärvi & Aino Piehl 2012. *Suomen kieli digitaalisella aikakaudella*. Valkoiset kirjat. Saatavissa: <http://www.meta-net.eu/whitepapers/e-book/finnish.pdf> [viitattu 24.11.2013].

LeBlanc, Matthieu 2013. Translators on translation memory (TM). Results of an ethnographic study in three translation services and agencies. *Translation and Interpreting* 5:2, 1–13. Saatavissa: <http://www.trans-int.org/index.php/transint/article/view/228/134> [viitattu 24.11.2013].

Massey, Gary & Maureen Ehrensberger-Dow 2011. Investigating Information Literacy: A Growing Priority in Translation Studies. *Across Languages and Cultures* 12 (2), 193–211.

Optimale 2012. *The Optimale Employer Survey and Consultation*. Saatavissa: http://www.translator-training.eu/attachments/article/52/WP4_Synthesis_report.pdf [viitattu 24.11.2013].

Pivard, Dominique 2011. Käännöstyökalujen käytöstä. *Kääntäjä* 4/2011, 16–17.

Pym, Anthony 2011. What technology does to translating. *Translation & Interpreting* 3:1, 1–9. Saatavissa: <http://trans-int.org/index.php/transint/article/viewFile/121/81> [viitattu 24.11.2013]

Liite. Kyselylomake kääntäjien tietoteknisistä taidoista

Sähköinen lomake on muotoiltu näin, jotta se mahtuu A4-sivuille. Myös vastausten vaihtoehdot monivalintakysymyksissä ovat näkyvissä. Graafisia elementtejä on korvattu tekstillä.

1 VASTAAJAN TAUSTATIETOJA

Ikä: alle 25 / 26–35 / 36–55 / yli 56
Sukupuoli: mies / nainen / en halua kertoa
Tutkinto: FM, FK tai vastaava / HuK tai vastaava / DKK / Muu /
Tutkinto jäänyt kesken / Opiskelen vielä

Tutkinnon suorituspaikka (oppilaitos): _____

Mahdollinen muu koulutus: _____

Yleisimmät käyttämäsi kieliparit ja käännösuunnat? (muodossa esim. englanti-suomi) _____

Käännöstoiminta on sinulle... päätoimista työtä / sivutoimista työtä / opiskeluala

Erikoistumisalasi? (voit valita useampia) laki ja oikeus / hallinto / kauppa / tekniikka / kaunokirjallisuus / av-kääntäminen / lokalisointi / muu, mikä? _____

Kommentteja: _____

2 OMIEN TEKNISTEN TAITOJEN ARVIOINTIA

Arvioi omat tietotekniset taidot (5 = erinomainen, 4 = hyvä, 3 = kohtalainen, 2 = huono, 1 = en osaa/en käytä)

Tietokoneen ylläpitotaidot; Tekstinkäsittelytaidot; Tekstin muotoilu ja taitto ; Taulukkolaskentataidot ; Esitysgrafiikkaohjelmat; Kuvankäsittely; HTML/XML; Käännösmuistiohjelmat; Konekääntämisen ohjelmat; Tiedonhaku Internetissä

Käytkö kääntäessäsi käännösmuistiohjelmia? (Aina / Usein / Jonkin verran / Vähän / En lainkaan)

Jos käytät, niin mitä? Trados / Wordfast / Omega / Deja Vu / muu, mikä? _____ **Ohjelman versio**

Käännösmuistiohjelmien käyttötaito (1-5)

Perinteinen tekstinkäsittelyohjelma versus käännösmuistiohjelmat - kummalla on vaativampaa kääntää? (Käännösmuistiohjelmalla paljon vaativampaa (5) / Käännösmuistiohjelmalla jonkin verran vaativampaa (4) Molemmilla yhtä vaativaa (3) / Käännösmuistiohjelmalla jonkin verran helpompaa (2) / Käännösmuistiohjelmalla paljon helpompaa (1) / En osaa sanoa (0))

Käytätkö kääntäessäsi konekääntämisohjelmia? (Aina / Usein / Jonkin verran / Vähän / En lainkaan)

Suosikkisi konekääntämisohjelmista? _____

Käytätkö kääntäessäsi verkkosanakirjoja ja termipankkeja? (Aina / Usein / Jonkin verran / Vähän / En lainkaan). **Suosikkisi termipankeista ja verkkosanakirjoista?** _____

Kommentteja: _____

3 TEKNISTEN TAITOJEN OPETUS KÄÄNTÄJIEN KOULUTUKSESSA

Mitä teknisiä taitoja sait koulutuksesi aikana ja missä määrin? (5 = hyvin paljon, 4 = paljon, 3 = perustaidot, 2 = alkeet, 1 = hyvin vähän tai ei mitään)

Tietokoneen ylläpitotaidot; Tekstinkäsittelytaidot; Tekstin muotoilu ja taitto; Taulukkolaskentataidot ; Esitysgrafiikkaohjelmat; Kuvankäsittely; HTML/XML; Käännösmuistiohjelmat; Konekääntämisen ohjelmat; Tiedonhaku Internetissä. **Muuta, mitä?**

Kommentteja: _____

4 KÄÄNTÄJÄN AMMATIN TEKNISET VAATIMUKSET

Arvioi seuraavien teknisten taitojen tärkeyttä kääntäjän työssä (5 = erittäin tärkeä, 4 = tärkeä, 3 = melko tärkeä, 2 = hiukan tärkeä, 1 = ei ole tarpeellista, 0 = en osaa sanoa)

Tietokoneen ylläpitotaidot; Tekstinkäsittelytaidot; Tekstin muotoilu ja taitto; Taulukkolaskentataidot ; Esitysgrafiikkaohjelmat; Kuvankäsittely; HTML/XML; Käännösmuistiohjelmat; Konekääntämisen ohjelmat; Tiedonhaku Internetissä. **Muut tärkeät atk-taidot:**

Kommentteja: _____